2013-12-17
Dagens Industri
Vinstdebatten tar oss tillbaka i tiden
Sophie Nachemson-Ekwall

Debatten om vinstintresset inom vård, skola och omsorg har kommit att handla om vinst eller icke vinst. Det är en förenkling som leder till att debatten blir låst i två extrema positioner.

Sanningen ligger förstås någonstans mitt emellan. I klassisk organisationsteori utgör vinsten i aktiebolaget medlet för att förmera samhällets resurser. Vinsten är inte målet i sig, det är biprodukten som blir över.

I centrum för aktiebolaget står därför inte ägarna, utan företagsledningen som har att se till att förmera samhällets resurser överlag. Ingen har förklarat detta bättre än handelsekonomen, civilingenjören, vetenskapsmannen och företagsledaren Eric Rhenman. I början av 1960-talet utvecklade han den så kallade intressentmodellen.

Modellen tillkom när det i Sverige fördes en stark vänsterdiskussion om företagsdemokrati. Eric Rhenman fick i uppdrag av Svenska arbetsgivareföreningen, Saf (numera Svenskt Näringsliv) att utreda hur företagen skulle kunna arbeta tillsammans med anställda och samhälle.

Resultatet blev F-boken där det beskrevs hur företaget har många intressenter – anställda, kunder, leverantörer, samhälle och ägare – och slutsatsen var att företagsledningen måste söka lösningar som gynnar alla.

Med Eric Rhenmans hjälp uppnådde Saf sin övergripande målsättning med projektet, nämligen att ta initiativet med att formulera problemet. Dessutom fungerande intressentmodellen i dialogen mellan arbetsmarknadens parter.

Vad som har hänt sedan vet vi. Modellen fick under 1980-talet ge vika till förmån för en intressent – aktieägarna och aktieägarvärdesmodellen med sitt ensidiga fokus på vinst och vinstmaximering.

Under 1970- och 1980-talet drev Eric Rhenman konsultfirman Siar, som med sin blandning av teori och praktik var en inspirationskälla både för svensk exportindustri och för den bransch av managementkonsulter som numer domineras av amerikanska likar som McKinsey och BCG.

Allt detta beskrivs i en nyutkommen biografi över Eric Rhenman, skriven av Rolf H Carlsson, en mångårig kollega på Siar och känd för flera böcker om den svenska ägarmodellen.

I den moderna litteraturen kring intressentmodellen, kallad stakeholder theory – som har blivit så central i samband med CSR och hållbarhet – nämns inte Eric Rhenman utan amerikanen R Edward Freeman, som beskrev idéerna i en skrift från 1984.

Eric Rhenman hyllas i dag av R Edward Freeman. Han går så långt att han utmålar

Eric Rhenman som lika betydelsefull för utvecklingen av synen på företaget som Adam Smith (1972), Berle & Means (1932) och Chester Barnard (1938).

Detta får mig att föreslå att de parter som i dag på ganska osakliga grunder politiserar och ideologiserar kring vinst eller vinstförbud inom vård, skola och omsorg går tillbaka till de tankar som utvecklades i 1960-talets Sverige.

Om det är LO-basen Karl Petter Torwaldsson eller Svenskt Näringslivs nya vd Carola Lemne som ska ta det första initiativet låter jag vara osagt.

info@sophienachemsonekwall.com